

Bild: Walt Disney Company Nordic

Jojo Rabbit

Jojo Rabbit är ett mörkt satirdrama om en tioårig nazistpojke och hans upplevelser i en liten tysk stad under andra världskrigets sista år. Johannes, eller Jojo som han kallas, bor ensam med sin mamma. Hans pappa är försvunnen i kriget sedan ett par år. Jojo deltar aktivt och entusiastiskt i Hitler Jugends barnsoldatutbildning, men hans lojalitet ställs på sin spets när det visar sig att hans mamma gömmer en judisk flicka på vinden.

Filmen är en svart komedi som inte spelar på känslor utan berättar och skildrar personer och händelser på ett humoristiskt och rättframt sätt, vilket gör att den sticker ut i genren "krigsfilmer".

EN FILMHANDLEDNING FRÅN SVENSKA FILMINSTITUTET
Rekommenderad för gymnasiet

Svenska
Filminstitutet

Om filmhandledningen

Film är ett spännande och mångfacetterat pedagogiskt verktyg där våra handledningar är till för att vägleda dig som lärare. Denna handledning är främst avsedd för att användas vid uppföljande arbete med filmen för gymnasieelever. Åldersrekommendationen är just en rekommendation. Du känner dina elever bäst och vet vad som kan vara passande just för dem. Att åldersrekommendationen satts till just gymnasiet baseras på att såväl humorn som allvaret förutsätter gedigna bakgrundskunskaper kring nazisternas ideologi och brott.

Filmen och läroplanen

Historia är ett kärnämne i gymnasieskolan och andra världskriget utgör fortfarande den förmodligen mest centrala enskilda händelsen som ännu ett tag får sägas vara en del av vår samtidshistoria. Att belysa denna händelse utifrån olika perspektiv är värdefullt och här kan en film med en helt annan form än de gängse dokumentärerna och känsloladdade dramerna fylla en funktion. Till detta mer specifika ämne kan större frågor om etik, psykologi, människans samhällsorganisation och funktion i denna knytas.

Kunskap om kulturella, estetiska och konstnärliga texter och uttrycksformer är också något som ingår i läroplanen. Att analysera och försöka dekonstruera berättandet i filmen bidrar inte bara till kunskap om det rörliga bildmediet i sig, utan också mer allmänt

till större insikt i hur kulturella texter skapas, läses och tolkas, vilket är en grundsten för att kunna förstå källkritik och utveckla ett kritiskt reflekterande tänkande kring information.

Handling

Jojo, eller Johannes Betzler som han egentligen heter, är tio år och övertygad nazist. Han deltar med stort engagemang i Hitler Jugends soldatskola, Som ständigt närvarande osynlig kompis har han Hitler själv som, likt ett stort barn, manar på honom i den allmänna krigshetsen. Jojo är helt okritisk till den antisemitiska propaganda som präglar hans värld. Efter att hans pappa försvunnit i kriget och storasystemen dött bor han ensam med sin mamma. En dag upptäcker Jojo att hans mamma gömmer en judisk flicka, Elsa, på vinden i deras hem. Flickan är några år äldre än Jojo och han går med på att inte avslöja hennes närvaro då han inte vill att hans mamma ska råka illa ut. Jojo tillbringar allt mer tid med Elsa, de blir vänner och han blir djupt förälskad i henne. Han ifrågasätter alltmer sin nazistiska övertygelse, samtidigt som han bär på klivna känslor inför sin högt älskade mamma, som alltså inte är den patriot han trott utan istället en del motståndsrörelsen.

Gestapo genomsöker Jojos hem och upptäcker Elsa. Hon kommer dock undan med hjälp av den döda storasystemen Inges identitetspapper. Detta trots att hon uppgett fel födelsedatum i förhållande till dokumenten då Jojos lärare i barnsoldatskolan, kapten Klenzendorf, väljer att inte

Bild: Walt Disney Company Nordic

avslöja barnen. Jojos mamma blir däremot avslöjad och avrättas. Hennes döda kropp upptäcks av en förtvivlad Jojo när den hänger på stadens torg. Han går hem och försöker desperat sticka ned Elsa med sin kniv men har inte hjärta att göra det. Elsa är nu den enda han har kvar och tillsammans inväntar de krigsslutet. När det kommer för Jojo först Elsa bakom ljuset och hävdar att Tyskland segrat bara för att hon inte ska ge sig av. Men längtan efter friheten segrar och tillsammans kliver de två barnen ut på gatorna befriade av de amerikanska styrkorna och dansar tillsammans till en tysk version av David Bowies Heroes.

Filmens form och innehåll

Att skildra – genrebegrepp och gestaltning

Ett narrativ kan skildras på många olika sätt; samma händelser och relationer kan gestaltas med olika uttrycksmedel. Vilka uttrycksmedel som väljs och kombineras när en berättelse skapas och förmedlas påverkar vilka delar av berättelsen vi tar till oss och hur vi upplever dem. Andra världskriget har skildrats på många sätt, även som satir, men *Jojo Rabbit* sticker ändå ut – att göra komedi om en barnsoldat är relativt unikt. Filmens satiriska stil går heller aldrig över i grotesk, utan förbli ganska rak och ”okommenterad”. Filmens estetik skiljer sig också en del från hur andra världskriget ofta skildras, bilderna är färgglada, miljöerna idylliska och barn glada och obekymrade.

En del detaljer i kostym och dekor påminner också mer om 1950- och 60-tal, vilket skapar en sorts distans som bidrar till upplevelsen av att allt är ”iscensatt” och inte gör anspråk på att vara en realistisk skildring.

- Läs om genrer och undergenrer inom komedin. Vad är satir, parodi och pastisch? Vilka element har de gemensamt och på vilket sätt skiljer de sig åt? Hur förhåller sig dessa genrer till stereotyper? Koppla gärna till svenskämnet och läs utdrag ur dessa genrer från litteraturhistorien.
- Diskutera stereotyper. På vilket sätt närmar sig filmen de stereotyper som nazismen använde sig av för att rättfärdiga antisemitism? Diskutera vem som har kontroll över dessa stereotyper, Elsa, Jojo eller det nazistiska samhälle de båda är en del av? Hur arbetar filmen med stereotyper i övrigt? Är Jojo en stereotyp? Är Elsa? Eller Hitler?
- Vad får vi egentligen veta om Elsa, utöver att hon är förföljd på grund av en rådande nazistisk ideologi?
- Arbeta i grupper med att hitta andra exempel på satir och parodi på film och tv, eller i litterära verk. Diskutera i gruppen vilka medel som används (språkligt eller filmiskt och rent berättartekniskt) samt vad det är som parodieras/görs satir kring och hur de företeelserna skildrats på andra, kanske mer realistiska sätt. Redogör för er diskussion genom en kort gruppresentation med illustrerande filmklipp eller återgivning av textstycken.

Bild: Walt Disney Company Nordic

Bild: Walt Disney Company Nordic

- Diskutera begreppet humor. *Jojo Rabbit* har exempelvis väckt en hel del diskussioner då den, enligt vissa kritiker, banaliserar nazismens brott genom sitt sätt att berätta. På vilka sätt är humor beroende av kontext? Vilka gränser finns det för humor – och kan ni komma på exempel på saker som är roliga i vissa situationer men inte andra? Skämt som fungerat förr i tiden men inte gör det längre? Hur kan humor användas som en ”täckmantel” för elakheter och vem har rätt att avgöra vad som är roligt respektive elakt i olika situationer? Hur arbetar humor med att utmana respektive befästa normer för vad vi anser vara ”normalt” i olika sammanhang?

- Om ni har tid och möjlighet, dela upp er i grupper och välj en annan filmskildring av andra världskriget som ni ser tillsammans och diskuterar i gruppen. Vilken berättelse gestaltas i den filmen? Vilken genre kan filmen sägas tillhöra? Försök motivera med hjälp av att diskutera hur dialogen förs, vilket tempo filmen har, vilka händelser som utgör viktiga byggstenar i berättelsen och filmens allmänna estetik (färger, miljöer, foto etc.). Redovisa för klassen genom att visa ett illustrativt klipp från filmen och relatera er analys av filmen muntligt.

- Alternativt arbeta individuellt och se en annan filmskildring av andra världskriget. Skriv en reflekterande text där de två filmerna jämförs. Vilken genre tillhör den valda filmen och hur skiljer den sig åt från *Jojo Rabbit*? Vems berättelse är det, vilka sympatier/antipatier verkar filmen vilja väcka och hur gör den det? Fundera över sådant som musik, kostym, färger, dialog, klippningens tempo, bildkonstruktion – redogör för dessa bitar, jämför och motivera hur de påverkar uppfattningen/känslan hos åskådaren. Svårare än så behöver det inte vara att göra en filmanalys!

Scener från en film

Att diskutera enskilda scener och klipp ur en film närmare leder till djupare förståelse för hur filmmediet fungerar som språk och hur det skapar reaktioner hos oss som tittar. Att undersöka hur filmiskt berättande går till ger oss kunskap om hur berättelser alltid bär betydelser och möjligheter till tolkning, och kan få oss att förstå hur vi tolkar budskap och vilka omedvetna konventioner som påverkar vår tolkning.

Tänk tillbaka på inledningen på filmen. Här varvas presentationen av huvudkaraktären med dokumentära filmklipp från Hitlers stormaktstid.

- Vilket intryck gav filmens anslag på er? Vad berättar bilderna? Vilken stämning förmedlas? Vad tänker, känner och förväntar ni er av en film som börjar så här? På vilka sätt kommuniceras genren och sätts tonen för filmen? Varför har just den här intro-musiken valts? Diskutera i helklass.

När Jojo upptäcker Elsa på vinden ser vi som publik henne först ”genom Jojos ögon”.

- Hur (med vilka filmiska och gestaltningsmässiga medel) sker detta? Hur byggs stämningen i scenen upp? Hur framstår Elsa som karaktär? Beskriv ert första intryck av henne – är hon smart, trevlig, skrämmande? Diskutera hur hon gestaltas i förhållande till Jojos uppfattning om judar.

När Gestapo kommer på besök hem till Jojo är bilderna komponerade på ett utstuderat sätt.

Bild: Walt Disney Company Nordic

- Från vilka vinklar har det filmats och vad berättar de vinklarna för oss? Hur används helbild och halvbild och vilken känsla skapar det kring karaktärerna och deras relation till varandra?

- Diskutera hur ni upplevde filmens slutscen. Vilka känslor finns med i den och hur uttrycks de? Vad säger personerna och vad är den så kallade undertexten i replikerna?

- Diskutera vad som gör ett bra slut på en berättelse. Välj en slutscen från någon film, vilken som helst, och berätta om den antingen med visning inför klassen eller i en kort redogörande text. Vilken berättelse avslutar den, vilka känslor förmedlar den och varför är den ”den perfekta slutscenen”?

Barndom som livsfas

Att barn är barn och vuxna är vuxna kan tyckas självklart. Men barndom kan också förstås som en social konstruktion; den definieras av en rad normer och antagande som vi gör på sociala och kulturella grunder. Vad det innebär att vara barn och vid vilken ålder man ”slutar vara barn” skiljer sig åt genom historien och i olika samhällen och kulturella kontexter. Gränsen mellan barn och vuxen kan också sägas vara flytande inom en och samma samhällskontext; i Sverige idag till exempel får man inte längre barnbidrag efter 16 års ålder (utan då ett studierelaterat bidrag, alltså endast om ”barnet” studerar). Man får köra bil med handledare vid 16 år men inte ta körkort förrän man fyllt 18. Vid 18 blir man också myndig och får rösta i Riksdagsvalet. Man får lagligen konsumera alkohol hemma och på krogen vid 18 års

ålder, men måste ha fyllt 20 för att få köpa på Systembolaget. Dessa åldersregler har sett olika ut genom tiderna; exempelvis har myndighetsåldern tidigare varit 21 år, och för länge sedan blev kvinnor inte myndiga alls.

Vi har starka uppfattningar om vad det innebär och bör innebära att vara barn, och FN har en särskild Barnkonvention som ska säkerställa att barn har särskilda rättigheter. Detta är för att skydda barn från att bli utnyttjade som till exempel arbetskraft eller barnsoldater, eftersom det som i alla samhällen och alla tider skiljer barn från vuxna är att de har mindre makt. Men inte ens en sådan konvention är helt självklar; i vissa sammanhang kan det vara nödvändigt eller önskvärt att barn till exempel arbetar.

- Diskutera kategoriseringar som barn-vuxen, man-kvinn, över-underklass. Vilka problem respektive förtjänster finns det med att vi delar in människor i olika grupper på detta sätt? Vilka ”riktlinjer” finns det för hur vi gör dessa bestämningar – vad anser ni till exempel vara relevanta ”kriterier” för att räknas som barn, kvinna eller arbetarklass? Kan ni komma på situationer där dessa ”kriterier” inte är så självklara eller kanske inte alls fungerar för att befästa en kategori?

- Läs FN:s konvention om barns rättigheter och fundera över varför en sådan konvention finns. Att det bryts mot konventionen lite varstans i världen (exempelvis finns det många barn som tvingas arbeta, som utnyttjas som soldater i väpnade konflikter och så vidare) är uppenbart.

Känner ni till några exempel på brott mot barnkonventionen i er egen vardag?

- Diskutera kring begreppet ”barnfilm”. Kan det betyda flera olika saker? Vet ni filmer som handlar om barn och/eller berättar ur ett barns perspektiv som ni absolut inte skulle kalla för ”barnfilm”? Är Jojo Rabbit en barnfilm? Liknande exempel på böcker? Känner ni till litteratur eller filmer som ”passar alla åldrar”, och på vilket sätt gör de det?

- I dagens västerländska samhälle kommer unga, och framför allt flickor, allt tidigare i puberteten och blir ”biologiskt vuxna”. Barn lever också, åtminstone i vissa samhällsklasser, i allt större utsträckning liv som liknar

de vuxnas, med långa skoldagar, många aktiviteter och en överfylld och ganska stressad vardag. Samtidigt bildar vi familj allt senare, utbildar oss längre och tar längre tid på oss att etablera oss på bostads- och arbetsmarknaden. Diskutera vad som händer med barndomsbegreppet och den unga människans livssituation i en värld där vi blir allt tidigare biologiskt mogna men allt senare socialt vuxna på alla plan. Vilka faktorer är det egentligen som avgör om vi är ”barn” eller ”vuxna”?

TIPS PÅ FÖRDJUPNING

Läs

Caging Skies, Christine Leunens, John Murray Publishers Ltd., 2019.

All The Light We Cannot See, Anthony Doerr, Fourth Estate Ltd., 2015 (på svenska: *Ljuset vi inte ser*, Bookmark Förlag, 2016)

Anne Franks dagbok, Anne Frank, Norstedts, 1947

Sarahs nyckel, Tatiana de Rosnay, Bazaar Förlag, 2011

Boktjuven, Markus Zusak, B. Wahlströms, 2019

Se

Schindler's list, film i regi av Stephen Spielberg, USA, 1993

Läs filmens [handledning](#).

Sarahs nyckel, film i regi av Gilles Paquet-Brenner, Frankrike, 2010

Boktjuven, film i regi av Brian Percival, USA, 2013

Läs filmens [handledning](#).

The Wave, TV-film i regi av Alex Grasshoff, USA, 1981

Moonrise Kingdom, film i regi av Wes Anderson, USA, 2012.

Läs filmens [handledning](#).

Diktatorn, film i regi av Charlie Chaplin, USA, 1940

Läs filmens [handledning](#).

The Dictator, film i regi av Larry Charles, USA, 2012

Livet är underbart, Roberto Benigni, 1998

Läs filmens [handledning](#).

PRODUKTIONSINFO

USA, 2019

Manus & regi: Taika Waititi

Foto: Mihai Malaimare Jr.

Producenter: Carthew Neal, Chelsea Winstanley, Taika Waititi

Klippning: Tom Eagles

Originalmusik: Michael Giacchino

I rollerna:

Jojo – Roman Griffin Davis

Elsa – Thomasin McKenzie

Mamma Rosie – Scarlett Johansson

Adolf – Taika Waititi

Kapten Klenzendorf – Sam Rockwell

Tekniska uppgifter

Längd: 108 min

Distribution: Walt Disney Company Nordic/Swedish Film

Redaktion

Text: MK Larsson

Redaktör: Anna Håkansson

Svenska Filminstitutet, oktober 2020

KONTAKT

filmiskolan@filminstitutet.se

<http://www.filminstitutet.se/filmpedagogik>

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar.

Här kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.

<https://www.filminstitutet.se/skolbio>